

Reforma sa podarila

Štefan Hríb:

V roku 1999 začal snívať o skutočnej reforme zdravotníctva. V roku 2006 je najkritizovanejším členom vlády. Minister Rudolf Zajac.

Pred šiestimi rokmi, keď sa v zdravotníctve kopili astronomické dlhy, ste začali hovoriť o reforme zdravotníctva. Podarilo sa?

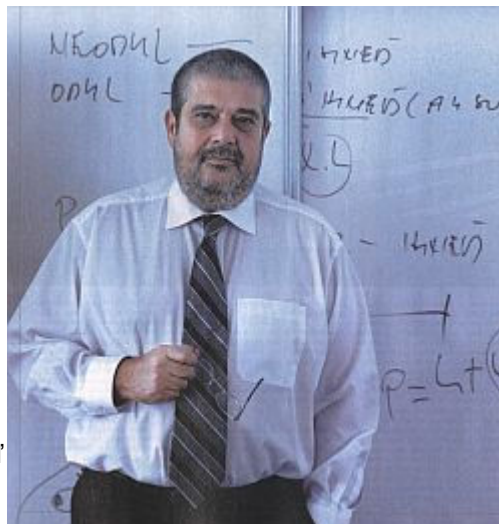
Viac ako som čakal.

Čo iné ste čakali?

Že ma začnú likvidovať skôr.

Čo vám to napadlo - písať o reforme?

V systéme som roky pôsobil ako lekár, neskôr ako šéf firmy. A videl som množstvo nemorálností na strane lekárskeho stavu, keď sa často odtrhol vzťah k pacientovi. Ale aj nemorálnosť v biznisových vzťahoch - ako sa brali tovary a neplatilo sa, ako bolo treba korumpovať riaditeľov, aby zaplatili tovary, ako sa oddlžovalo z verejných zdrojov tak, že výsledkom bol iba nárast dlhu. Zdravý rozum hovoril, že takto to ďalej nemohlo ísť.

Mali ste už vtedy predstavu, ako by to malo ísť? Alebo sa iba rodila?

Na mojej internetovej stránke sú všetky moje a Pažitného články, ktoré končili rozhovorom s vami Budú ma obviňovať, že kvôli mne zomierajú ľudia. Všetko sme hovorili pred spustením reformy.

Keď už ste sa stali ministrom, robili sme rozhovor, kde ste povedali, že ľudia pocítia zmenu ešte v tomto volebnom období. Je pol roka pred voľbami, pocítili to?

Každý má svoje zdravie a každý má svoj strach. Pocítili to tí, ktorí sa dnes dostávajú k oveľa kvalitnejším liekom pri onkologických ochoreniach. Zhodou okolností v deň tohto rozhovoru bežala anketa o záchranej službe a z desiatich opýtaných desať bolo spokojných s rýchlosťou aj spôsobom, akým im bola poskytnutá zdravotná starostlivosť. To, čo som nedocenil, je, že sú dva typy respondentov. Prví sú lekári - a hoci ich nechcem uraziť, pretože si ich veľmi vážim, kapor si svoj rybník nevypustí. Tí lekári, ktorí si nechcú vypúšťať rybník, sa skoncentrovali v lekárskej komore. Pri zdravom rozume, ľudia ako Edo Kováč nemôžu slovenskému lekárskeму stavu povedať nič než „prepáčte“. A pritom hovoria a hovoria a médiá sa priam tešia a dávajú priestor.

Ani pocit pacientov nie je najlepší.

Pacient nevie, či mu dobre alebo zle vyšetříme srdce, ale veľmi dobre vie o podmienkach, v ktorých sa mu poskytuje starostlivosť. Tu mi naozaj nenapadlo, že to bude trvať dlhšie, pretože toto nepotrebuje ani peniaze, ani nové zákony. Dá sa hovoriť o väzbách. Nedávno padla silná veta docenta Gajdošika: „Len šťastný a spokojný lekár urobí šťastného a spokojného pacienta“. Z tohto pohľadu mzdy, ktoré vyplácame lekárom, a teda ani ich šťastie zatiaľ naozaj nemôžeme nazvať ideálnymi.

U lekára sú stále rady. Čo sa pokazilo?

Nerobí sa manažment. Keby sme si všetci šli kúpiť auto naraz, tiež budeme v rade. Každý utorok ráno vidím pred ambulanciou mnoho pacientov. Nie preto, že je málo lekárov, ale preto, že vydávanie potvrdení, odoberanie laboratórnych výsledkov aj vyšetrenia a písanie liekov sa robí v rovnakom čase.

Prečo?

Neviem. Ľuďom sa nechce chodiť poobede. Manželka pochádza z pracoviska, kde sa pokúšali zaviesť poobedňajšie ambulantly hodiny. Ale takmer nikto neprišiel, nikdy.

Takže ľady nesúvisia s reformou?

Nesúvisí to s ekonomikou.

Keď človek išiel v minulosti k lekárovi, bolo takmer samozrejmé, že keď mal väčší problém, dal lekárovi peniaze. Zmenilo sa toto?

Ľudia si už uvedomujú, že platia tých 50 korún. Máme aj prieskumy z roku 2004, kde už uvádzajú, že dávajú menej. Sú dva výklady korupcie. Jeden máme s Petrom Pažitným - miera korupcie je len dodatočná úhrada služby, ktorá by mala fungovať, ale nefunguje. Ako tie služby budú s reformou nabiehať, miera korupcie sa bude znižovať.

Nabiehajú?

Nabiehajú a podľa môjho názoru už napríklad v kardioústavoch, kde sú vytvorené podmienky tretieho tisícročia, je korupcia minimálna. Skôr je už len zlozvyková. Existuje aj doplnkový výklad korupcie, podľa ktorého je miera korupcie daná aj príjmom lekárov. Keď má lekár slušné príjmy, je menej odkázaný na korupciu. Aj preto som sa snažil diferencovať mzdy, aby kvalitný lekár mohol mať viac. Riaditelia nemocníc, ktoré spadajú pod štát, majú platy na úrovni 100-tisíc. Nie preto, že rád dávam veľké platy, ale aby som eliminoval korupciu pri nákupe tovarov. Ak je pravda, že niektorí primári dnes zarábajú 50 až 70-tisíc, tak to síce nie je plat ako v Európskej únii, ale na Slovensku je to už slušné. A oni potom mieru korupcie znižujú.

Nebolo širšie zvýšenie platu lekárov na dôstojnú úroveň tiež súčasťou reformy?

My sme v návrhu reformy tvrdili, že musíme zvýšiť efektivitu systému a zaviesť finančné pravidlá. Efektivitu systému sme naozaj významne zvýšili a zaviedli sme tiež finančné pravidlá. Dnes už každý musí byť poistencom. Nie je umenie ľuďom nasľubovať modré z neba. Umenie je im poctivo povedať o situácii, v akej sa Slovensko nachádzalo vinou svojej dávnej aj nedávnej minulosti. Slovensko, ktoré má polovičnú produkciu HDP, než je priemer EÚ, je chudobná krajina. A ak je chudobná krajina a musí kupovať energie, lieky a špeciálny zdravotnícky materiál za európske ceny, tak bude chudobná aj na mzdách. Môžem nanajvýš diferencovať. Úspešnejší a lepší bude mať teda viac, slabší bude mať menej.

Koľkým sa polepšilo?

Vedie sa zákopová vojna. Na čelo sa postavili tí, ktorí roky nič neurobili a teraz chcú dokázať, že sa ani nedalo. V ambulantly starostlivosti máme 10 000 lekárov a ich spokojnosť je vyššia, pretože cena bodu predsa len rastie, prinajmenšom sa vykryla inflácia a aj rozdiely zvýšenej DPH. Ďalších 10 000 lekárov je zamestnaných v nemocniciach, a tam teraz dochádza k veľkému búreniu, lebo od začiatku roka je prvýkrát snaha diferencovať mzdy.

Prečo až teraz?

Do mája 2005 boli zabetónované v zlej kolektívnej zmluve.

Keď poviete, že ambulantly lekári sú už trocha spokojnejší, je to reálna veta?

Prinajmenšom im začali poisťovne včas platiť za ich výkony a prinajmenšom ten rast ceny bodu zohľadnil infláciu.

To, že poisťovne začali vyplácať, je rozdiel oproti minulosti?

To všetci vidia. Únia špecialistov a Asociácia súkromných lekárov zastupujú ambulantly sféru a obe skôr idú proti komore.

Ako ďaleko je čas, keď lekár nebude mať plat 10 000 pri nástupe, ale čosi dôstojnejšie?

To súvisí s výkonnosťou celej ekonomiky.

A s vašou reformou?

Nie. Pokiaľ bude ekonomický rozvoj, budú rásť aj zdroje v zdravotníctve.

Boli očakávania zdravotníkov, že s reformou sa im výrazne zvýšia platy, mylné?

Nikdy sme nesľubovali vyššie mzdy. Hovorili sme, že prestaneme tvoriť dlh, čo sa podarilo, a že vytvoríme podmienky na ekonomizáciu, a aj to sme splnili. Zdravotníctvo do začiatku reformy tvorilo dlh 8 miliárd za rok. A dnes, za rok 2005, nemocnice vytvorili dlh asi na úrovni 2 miliárd a poisťovne majú prebytky asi na úrovni 2,5 miliardy. Pokiaľ doplatia zdravotnú starostlivosť, je predpoklad vyrovnaného hospodárenia. A to sme si ešte dovolili zvýšiť výdavky na lieky, z čoho desatinu tvorí štruktúra vzácnych onkologických liekov najdrahšieho kalibru. To je reálna pomoc pacientom.

Čím sa zastavila tvorba dlhu?

Zvýšila sa efektívnosť napríklad likvidáciou zbytočných priestorov a znižovaním nadbytočných stavov. V zdravotnom poistení tým, že poisťovne nemôžu plytvať, pretože v takom prípade budú tvoriť dlh a padnú. Do reformy to štát vždy nejako vykryl.

V zdravotníctve ide o život a zdravie. Kritici vravia, že poisťovne šetria na zdraví.

Opak je pravdou. Poisťovne sú dnes schopné hrať aj také výkony, o ktorých sa im predtým nesnívalo. Zvýšili sme napríklad intenzívnu kardiologickú starostlivosť v troch nových ústavoch. Okrem toho - my trh regulujeme cez Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Rovno v zákone sme povedali, aký veľký bude povinný balík. A záchranná služba, akokoľvek ju budú demonizovať, dnes začína výrazne zvyšovať svoju kvalitu, dosah a rýchlosť. To je strašne dôležité.

Aby reforma prešla, museli ste prijať želania rôznych politických strán. Neobmedzili sa tým aj dobré veci?

Najväčším šťastím tejto reformy bolo, že nikto iný nevedel, čo s tým má robiť. A my sme skoro nič z toho, čo sme verejne deklarovali pred mojím menovaním, neubrali. Uhli sme v jednej veci: nezredukovali sme sieť hneď, dali sme tam dvojročné prechodné obdobie.

Kryjú sa vaše plány s realitou?

Takmer úplne. Nikdy sme neurobili kompromis, ktorý by zvyšoval morálny hazard.

Vaša reforma nastavila zdravotníctvo konečne pod tlak trhu. Lenže potom do neho vstúpili finančné skupiny, ktoré sú za dlhé roky pokrivené. Ako ste sa s tým vyrovnali?

Keď som prišiel do rezortu, už tu dávno boli. Penta bola v Sidérii a mala podpísané zmluvy s Dôverou. Navyše mala vlastnú distribučnú sieť a vlastnú nemocnicu. Ale tá otázka platí všeobecne - môžeme prijať zákon, že všetci môžu kúpiť, len nie finančné skupiny? Nemôžeme. Ale musíme dbať na to, aby nepoškodzovali systém. Je to skôr otázka, či sme všetko urobili dobre od roku 1990. Tam by sa mala dnešná opozícia snažiť hľadať, či je naozaj pravda, že vyniesli kamsi také alebo onaké peniaze. Ak sú však dnes legálni, ja ich neviem nijako vylúčiť.

Keďže ich praktiky sú, aké sú, je až automatické podozrenie, že ako minister zdravotníctva s nimi musíte „vyt“.

Ja s nimi musím byť. Musím sa snažiť vytvoriť priestor, aby mal každý rovnaký prístup. Penta za mojej účasti vo vláde nezískala nič navyše. Ak niekto naráža na záchrannú službu, Penta podala excelentné žiadosti na 82 bodov, dostala 36, lebo menej sa už nedalo.

Do vlády ste vstupovali ako človek z prostredia OKS, ale na kandidátke Ruskovej ANO, o ktorej sa vedelo, aké zlo v sebe skrýva. Dá sa z tohto rozhodnutia vykorčuľovať so ct'ou?

Nie som na Ruskových nahrávkach, nikdy som od nich nevezal ani korunu. Ponuku na ministra som prijal, pretože žiadna iná strana nemala o skutočnú reformu zdravotníctva záujem. Bolo to moje rozhodnutie, viem, čo so sebou prinieslo, ale stojím si za ním.

Dobrá reforma cez skazenú stranu?

Nie je príjemné sledovať ANO, že sa tam nahrávali ľudia, ale ak tento pocit má byť daňou za reformu, zaplatím ju.

Prieskumy IVO ukazujú, že ľuďom sa nepáči práve vaša reforma. Ak by sa robili takéto prieskumy v roku 1991, tiež by bola väčšina proti zmenám, ktoré sa však ukázali ako nevyhnutné. Prečo dávajú rozumní ľudia verejnosti takéto otázky?

A mohol niekto z nás v čase, keď Baján okupoval Smenu, očakávať, že SME sa k dnešným hlúpostiam pridá tým najprimitívnejším spôsobom? Že bude produkovať nepravdivé titulky? Je tragikomické, ak Pravda o tom píše objektívnejšie. Je to nezrelosť, možno vybavovanie účtov, neviem.

V Markíze ste dostali otázku, či si aj napriek odporu verejnosti stále myslíte, že reforma je dobrá. Kde kľúčia takéto tupé otázky?

Redaktorke som po relácii na otázku, či som spokojný, povedal: „Ale áno, išli ste ako vždy len po povrchu“. Tak, ako je poctivosť potrebná v politike, chýba aj v médiách.

Ste jedným z kandidátov na odvolávanie ministra. Dokonca aj predseda vlády vysielala populistické signály týmto smerom. Čo to je?

Blížia sa voľby. Ukáže sa, komu išlo viac o reformy a komu viac o politický úspech.

Bola reforma vašou najväčšou profesionálnou výzvou v živote?

Určite.

Je splnená?

Je to najlepšie, čo sme mohli Slovensku dať.

Čo vás najviac za tie tri roky sklamalo?

Médiá.

A potešilo?

Mladí ľudia v mojom reformnom tíme a skvelí ľudia na ministerstve.

Aká bude vaša výzva po voľbách?

Oddýchnem si. A potom budem komentovať to, čo sa na Slovensku deje.

Zostarli ste?

Veľmi. A oveľa viac si dnes vážim to, čo o svete vraví môj brat Peter.